

SOAS Londra Üniversite'sinde "Para ve Finans Üzerine Araştırma" (RMF) grubundaki iktisatçılar, Prof. Costas Lapavitsas koordinatörlüğünde Avrupa'daki mevcut krize dair bir rapor hazırladı. "Euro Bölgesi Krizi: Komşuyu ve Kendini Yoksullaştırma" başlıklı rapora göre çevre Avrupa ülkelerinde (Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz ve İspanya) yaşanmakta olan kriz Almanya'nın kalıcı cari fazlası ile ilgili. Raporda krizin nedenleri şöyle açıklanıyor:

Krizin Arka Planı

Yunanistan ve diğer Euro bölgesi çevre ülkelerinin kamu borç krizi Avrupa Para Birliğine zarar verebilecek bir potansiyele sahip. Ancak zaten Euro bölgesi projesi Yunanistan ve diğer çevre ülkelere zarar vermiş durumda. Krizin birbiriyle ilişkili iki nedeni var: ilki parasal birliğin çarpık doğası, ikincisi ise 2007-09 dönemi yaşanan ekonomik çalkantı.

Parasal birlik, maliye ve para politikası araçlarının kullanılabilmesini sınırlandırdı veya ortadan kaldırdı. Bu durum makroekonomik dengesizliklerle ilgili ayarlamaların işgücü piyasasına yönelik düzenlemelerle yapılmasını gerekli kıldı. AB politikası rehberliğinde, eurobölgesi ülkeleri esnekleşmenin, ücret kısıtlamalarının ve yarı zamanlı çalışmanın teşvik edildiği "dibe doğru bir yarışa" girdiler. Euro bölgesi genelinde emek sermaye karşısında yenilgiye uğradı. Yeniden birleşme sonrası emek baskılama politikalarını sertleştiren Almanya rekabette üstün geldi. Eurobölgesi Almanya'nın, çevre ülkelerinin cari açıklarını finanse ederek sürekli cari fazla verdiği bir alan haline geldi. Para birliği Almanya için, öncelikle kendi çalışanlarını yoksullaştırma şartıyla, komşuyu ülkeleri fakirleştirme politikasıdır.

2007-09 krizi, Euro bölgesinin para ve mali yapısı nedeniyle çevre ülkelerin durumlarını kötüleştirdi. Kriz Avrupa bankaları için olağanüstü likidite sıkışıklığına neden oldu. Avrupa Merkez Bankası sınırsız fon sağlanması ve böylece bankaların zayıf konumlarını aşabilmeleri için müdahalede bulundu. Ancak 2009 yılında devletler kriz nedeniyle artan finansman ihtiyacıyla karşılaştığında Avrupa Merkez Bankasının tepkisi oldukça farklı oldu. Euro bölgesi her devleti finansal piyasalarda kendini koruması için yalnız bıraktı. Avrupa Merkez Bankası faiz oranları yükseldiğinde, finansal kuruluşlar devlet borçlarıyla spekülasyon yaptığında, devlet iflas ettiğinde seyirci kaldı.

Kamu borç kriziyle karşısında Euro bölgesi, çevre ülkeleri ciddi tasarruf tedbirleri almaya zorladı. Ancak aynı devletler, 2010'un başlarına kadar, baskıyı hafifletecek herhangi bir destekleme kredisi de alamadılar. Esasında, çevre ülkeleri IMF kredisi olmadan IMF koşullarını kabul etmeye zorlandılar. Bu durum ülkelere ağır şekilde zarar verdiği gibi, geleceğe ilişkin de büyüme olasılığı sunmamaktadır.

Daha iyi politika alternatifleri mevcut, ancak bunlar radikal sosyal ve ekonomik değişiklikleri gerektiriyorlar. Bir seçenek mali kısıtlamaları gevşetme, daha büyük bir Avrupa bütçesi yürürlüğe koyma, asgari ücreti ve işsizlik sigortasını güvence altına alma mekanizmalarıyla Euro Bölgesine reform yapmak olabilir. Daha radikal bir alternatif ise Euro bölgesinden çıkılmasını, bankaların ve ekonominin diğer stratejik alanlarının kamulaştırılması ve sanayi politikalarının uygulanmasını gerektirecek bir süreç olurdu. Her durumda, çevre ülkeler toplumsal çatışma dâhil zorlu seçeneklerle karşı karşıya bulunmaktadır.

Alman Sermayesinin Kazanımları, Almanya ve Çevre Ülke İşçilerinin Kayıpları

1. Parasal birlik sıkı maliye politikaları dayatmış, parasal bağımsızlığı kaldırmış ve ekonomik düzenlemelerin işgücü piyasası aracılığıyla yapılmasını zorunlu kılmıştır. İşçiler, sermayeye kıyasla hâsıladan aldıkları payı kaybetmiştir.
2. Alman ekonomisi düşük büyüme, düşük verimlilik artışı ve yüksek işsizlikle şekillenen kötü bir performans göstermiştir. Ancak Almanya enflasyon oranları gibi nominal işçi ücretlerini de düşük tutabilmiştir. Çevre ülkeler ekonomik olarak daha iyi bir performans göstermiş, ancak enflasyon ve emeğin maliyeti bu ülkelerde daha hızlı artmıştır.
3. Almanya'nın Euro bölgesinde rekabet gücü kazanmasının yegâne nedeni çalışanlarını baskılayabilmesidir. Bu durum, kaçınılmaz olarak da çevre ülkelere karşı sürekli bir cari fazla vermesine neden olmuş, bu fazla ise Euro bölgesine doğrudan yabancı sermaye ve banka kredisi olarak geri dönmüştür.

Finans krizi yaratır ve sonra krizi fırsata çevirir

1. Avrupa bankaları 2007'den sonra giderek büyüyen likidite ihtiyacı ile karşılaştı. Bankalar aynı zamanda 2007-2008 krizine yol açan spekülasyon balonunun etkileri ile de uğraşmak zorunda kaldı. Avrupa Merkez Bankası, bankaların bilançolarını düzeltmesi için olağanüstü boyutta likidite sağladı. Fakat bankaların bilançolarını düzeltmeleri kredilerini azaltılmalarıyla mümkün olduğundan, durgunluk ağırlaştı. 2009 itibarıyla Euro bölgesine verilen banka kredileri azaldı ve bankalar uzun vadeli menkul kıymetler satın almakta sıkıntıya düştüler.
2. Fakat 2007-2008 döneminde Euro bölgesinin merkez ülkeleri (Almanya, Hollanda, Fransa ve Belçika) çevre ülkelere (İtalya, İspanya, İrlanda, Yunanistan ve Portekiz) kredi vermeye devam etti. 2008 yılında merkezin çevreden uluslararası brüt alacaklarının tutarı 1.5 trilyon euroya ulaştı ki bu rakam merkez ülke bankalarının sermayelerin yaklaşık üç katına karşılık geliyordu.
3. 2009 yılında, kriz nedeniyle çevre ve merkez devletlerin finansal piyasalardan ekstra fon talebi ihtiyacı yaklaşık 1 trilyon Euro düzeyindeydi. Resesyon derinleştiği için kamu gelirleri düşerken, finansal sektörü kurtarmak ve talebi korumak amacıyla kamu harcamaları yükseldi.
4. Bu bağlamda devletler, uluslararası finansal piyasalarca "en kötü zamanda" finanse edildi. Bankaların kredi vermedeki isteksizlikleriyle, uluslararası sermayenin kamu borçlarını finanse etmekten sağladığı getiri yükseldi. Finansal sermaye, çevre ülkelerin kamu borçları üzerinden spekülasyon ataklarına yöneldi. Avrupa Merkez Bankası ise buna seyirci kaldı. Kısacası, Avrupa finans sektörü kurtarıldı, fakat sadece sonuçta dönüp kendini kurtarana saldırmak için kurtarıldı.

Alternatifler

Çevre ülkeler için üç stratejik alternatif bulunmaktadır.

1. İlki daha fazla liberalleşme eşliğinde kemer sıkma politikası. Euro bölgesinin ve çevre ülke iktidarlarının tercih ettikleri bu seçenek en kötü alternatif. İstikrarın daralma yoluyla sağlanacağı bu seçenek, çalışanların üzerine çok büyük bir maliyet yükleyecektir. Ayrıca

verimlilik artışının, liberalleşmenin ardından kendiliğinden geleceği beklendiği için de bu seçenek sürdürülebilir bir büyümenin sağlanabilmesi çok az umut vaat etmektedir. Asıl önemlisi bu alternatif Euro bölgesinin özündeki yapısal çarpıklığı ele almamaktadır.

2. İkinci alternatif Euro bölgesinde radikal reform yapılması. Bu alternatif üye ülkeler için daha fazla mali özgürlük, Avrupa bütçesinde önemli bir artış, zengin ülkelere fakir olanlara mali transfer, istihdamın korunması, ücretlerin desteklenmesi ve sürdürülebilir sektörlerde Avrupa Birliği genelinde yatırım yapılmasını gerektirecektir. Bu seçenek “iyi Euro” olarak adlandırılabilir. Siyasi sorunları bir yana, devalüasyon nedeniyle bu stratejinin uluslararası rezerv para birimi olarak Euro’nun rolüne tehdit oluşturması muhtemeldir. Bu nedenle bu alternatif parasal birliğin kendisi içinde bir tehdittir.
3. Üçüncü alternatif ise Euro bölgesinden radikal çıkış. Bu seçenekte ödemelerin durdurulmasını ve borç yapılandırılmasını takiben devalüasyon olacaktır. Bu yol izlendiğinde bankaların kamulaştırılması ve kamu hizmetleri, ulaşım, enerji, telekomünikasyon üzerinde kamu kontrolünün artırılması gerekecektir. Ayrıca verimlilik artışını teşvik etmek üzere bir sanayi politikası uygulanmalıdır. Bu çerçevede yapılacak altyapı yatırımları ve çevreye duyarlı yatırımlar adil büyümeyi destekleyebilir. Bu seçenek siyasi güç dengesinde emekten yana belirleyici bir dönüşümü gerektirmektedir. Otarşi (ulusal düzeyde kendi kendine yeterli olma) eğilimini önlemek için çevre ülkelerin uluslararası ticaret, teknoloji ve yatırıma erişimlerini korumaları gerekmektedir.